

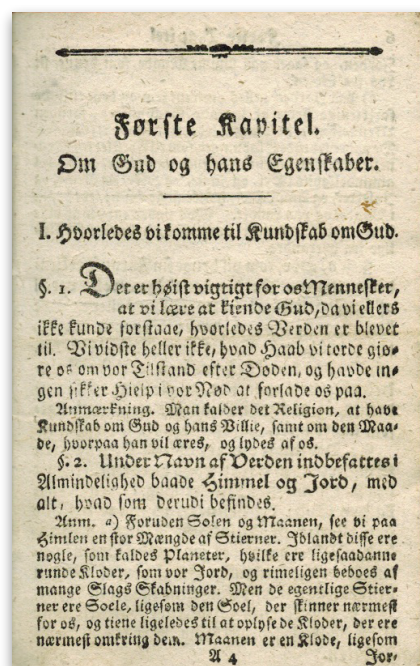
Guds Kjærlighed og Danmarks Lykke

I den Tid var det, at det gik op for mig, hvorledes man skulde holde Skole for Børn, for at naae det Maal, at faa dem saaledes oplivede og give dem en saadan Lyst, Drift og Kraft, at man kunde faa dem til at troe paa Guds Kjærlighed og Danmarks Lykke, og at arbeide derfor saa godt, som man efter fattig Lejlighed kunde.

Der var Vennemøde i København. I 1866 var det tredje gang dette møde blev afholdt i forbindelse med Grundtvigs fødselsdag og på mødets andendag, den 11. september, havde Grundtvig ... *bedet Kold, den menneskelige og folkelige Oplysnings Hovedmand i Fyen, være så god at fortælle ..., hvorledes han kom ind paa sin saa frugtbare Løbebane ...*

Når vi i dag læser tekster fra dengang, så er det svært ikke at snuble over sproget. Retstavningen er anderledes, sætningsopbygningen ligeså, men det vi snubler over er nok først og fremmest den overskridelse af vores privatsfære, som det 150 år gamle sprog udsætter os læsere for i dag. Mente han virkelig, at skolen skulle bygge på *Guds Kærlighed og Danmarks Lykke*? I dag vil der afgjort lyde protester imod en sådan skole, men det var ikke desto mindre Kolds – og Grundtvigs – faste overbevisning, at netop dette var det eneste rette og solide fundament at bygge skole på. I sit oplæg til Kolds tale siger Grundtvig: *Hvad jeg idag ønskede, at talen i Venne-Kredsen især maatte komme til frit at dreie sig om, er den menneskelige og folkelige **Skolesag**, som også i kristelig Henseende er højst vigtig for hele vort Liv i denne Verden, ...* Begreberne sidestilles – det menneskelige og det folkelige, det kristelige og vort liv i denne verden. Skolesagen har brug for begge synsvinkler for at give et komplet billede af det menneskelige – det, som skolen skal kaste lys over.

Hvorfor er det så svært overhovedet at tale om religiøse emner i dag? Der er flere årsager, men en af dem er, at de monoteistiske religioner har det problem, at deres grundlag er absurd i den moderne verden. Når der kun er én Gud, kan der også kun være én sandhed, men denne ser åbenbart forskellig ud fra hver af de tre monoteistiske religioners synsvinkel. Hvad der måske kan forbavse i dag er, at Gud var lige så besværlig at få styr på for 150 år siden. Grundtvigs liv er langt hen ad vejen en kamp for at få styr på netop dette – forholdet mellem det kristelige og det almenmenneskelige. Omkring 1825 lykkedes det for ham at få styr på, hvad kristendommens grundlag er, en afklarethed der blandt andet viser sig i hans enorme produktion af salmer. Det er imidlertid en anden erkendelse, den der udspringer af spørgsmålet om, hvorvidt der findes sandhed udenfor kristendommen, der gør Grundtvig til den kæmpe i dansk ånds- og kulturliv, han i dag er anerkendt som. Sandheden er først og fremmest i verden og det er muligt for os alle at lede efter den – hvis man da ikke først har fået lukket sine øjne og stækket sin nysgerrighed gennem udefrakommende docerede sandheder. Det drejer sig om at være menneske og som menneske at søge efter den sandhed, der er i verden. Hvis sandheden så er i kristendommen, hvilket den er for Grundtvig, så vil vi, fordi vi søger efter sandheden, finde den og erkende den der. Denne erkendelse er imidlertid helt umulig, hvis præmissen for vores søgning er, at kristendommen er sandheden. Den præmis kan derfor ikke være skolens grund – den frie ubundne tanke, længslen efter sandheden, må være erkendelsens grundlag. Men det var lige præcis det, den ikke var, da den unge seminarist Christen Mikkelsen Kold blev sat til at undervise efter *Balles Lærebog*. I lærebogen er kristendommen den første sandhed, derefter kommer alle de andre og mindre sandheder – som der står i en anmærkning til begrebet *Verden* i lærebogen: *Foruden Solen og Maanen, see vi paa Himlen en stor mængde Stjerner. Iblandt disse ere nogle, som kaldes Planeter, hvilke er ligesaadanne runde Kloder, som vor Jord, og rimeligen bebos af mange slags Skabninger. ...* En didaktisk tænkning, der først docerer de teologiske sand-

heder og derefter udleder de naturvidenskabelige heraf! Det går ikke og Kolds svar bliver en anderledes didaktik byggende på fortællingen. Fortællingen er anderledes, fordi den sætter tilhøreren fri til at lytte, til at skabe billeder og sammenhænge. Også for Kold er den frie ubundne tanke den første, men hans vej til denne erkendelse er helt anderledes end Grundtvigs.

I talen ved Vennemødet beretter Kold om sit møde med den omvandrende prædikant Peter Larsen Skræppenborg og dermed med den kærlige Gud ... *Men en dag gjorde Peter Larsen Skræppenborg mig opmærksom paa at **Vor Herre elsker Menneskene**, og det var forskrækkeligt, at jeg ikke havde faaet det at vide alt den Tid jeg havde været til. ... Tidligere troede jeg, at Gud var en Politimester, en streng Skolemester, som passende paa naar vi gjorde Ondt, for at han kunde give os et godt Ørenfigne, men nu gik det op for mig, at Gud elskede Menneskene og mig, og saa fornam jeg, at **jeg ogsaa elskede Menneskene**, det var vel i ringere Grad, men jeg elskede dog mig selv, og glædede mig ved, at Gud elskede mig* [mine fremhævelser].

Kold fortsætter sin beretning med at beskrive, hvilken forandringens kraft han nu gik ud i livet med. Politimesteren havde opgivet sin overvågning af ham – han var fri!

Denne personlige guds- og kærlighedserkendelse har også en politisk dimension, der måske virker særlig stærkt i kredse, der er præget af det grundtvigske kristendomssyn, hvor det centrale ikke er kirken som institution, men menigheden som bekendende forsamling – fællesskabet – der er grundpillen. Disse kredse ventede ikke på handling fra lokale eller statslige myndigheder. De byggede selv deres børneskoler, højskoler og andelsmejerier og tog på den måde ansvar for eget og fælles liv. Nogle steder byggede de også deres egen kirke og ansatte selv en præst. Disse mennesker havde, med baggrund i Guds kærlighed til dem, fået modet til at være frie mennesker. De havde taget ansvar for deres eget liv, for deres fælles liv og taget ansvar for deres forhold til Gud. Hvem skulle da kunne bringe dem i tvivl – i hvert fald ikke staten.

Det er derfor ikke underligt, at Kold driver skole på Guds Kærlighed, for det er netop den frihed, der, som Grundtvig senere udtrykker det, giver *lyst og lykke til, at gøre gavn, som Gud det vil, på allerbedste måde*.

Guds Kærlighed er altså baggrunden for den frihed, der er nødvendig både for at erkende- og for at handle i verden. Men *Danmarks Lykke*? Det virker som et nationalromantisk levn, der ikke er gangbart i en globaliseret verden. Spørgsmålet er, hvad begrebet betød, da Kold bruger det i Venne-Kredsen? Kold var som ung blevet folkelig vakt, og han peger selv på Ingemanns historiske romaner som den kilde, hvorfra vækkelsen udsprang. Men folkelig vækkelse er ikke nødvendigvis ensbetydende med national selvtilstrækkelighed.

Også her er Grundtvig den, der har arbejdet med begreberne og fået skilt dem ud fra hinanden.

I Grundtvigs univers er der en sammenhæng og en udvikling imellem person-lighed, folke-lighed og menneske-lighed. Vi må starte i det nære, med at udvikle os selv, vores identitet, som en senere tid kalder det. Først når du har set dig selv, kan du se dig i forhold til de fællesskaber, som du indgår i. Fællesskaber som din familie, skole, by, land og det folk, du er en del af. Hvad binder et folkeligt fællesskab sammen? Det gør historien, traditionerne, religionen – men først og fremmest sproget! Det er sproget, der gør det muligt at tale om fortiden og, endnu mere fantastisk, gør det muligt at drømme om fremtiden. Denne forståelse af sammenhængen mellem folk og sprog er central for Grundtvig og han indsnævrer ikke det folkelige til kun at omfatte det danske. Under den værste folkelige krise, borgerkrigen i 1848-50, gør han i sit blad *Danskeren*, opmærksom på, at *i Tydskland er Tydsk det Folkelige* og at tysk folkelighed dermed er lige så naturlig og lige så vigtig som dansk. Det enkelt folk er nemlig slet ikke det centrale. Folket, eller folkeånden, er bare en lokal manifestering, en lokal sproglig iklædning af det vigtigste, det fællesmenneskelige. Over folkeligheden står menneskeligheden – Guds ... *experiment, der viser hvorledes Aaand og Støv kan giennemtrænge hinanden*.

Kold var en provokation i sin samtid. Hans skole, der beskæftigede sig med *Sandhed og Virkelighed* og det gennem en *Undervisningen afpasset efter børnenes Evner og Trang*, var helt anderledes end den herskende skoletradition og den er stadig værd at lade sig inspirere af. At den byggede på *Guds Kærlighed og Danmarks Lykke*, lød nok ikke så provokerende dengang som det lyder i dag. Skulle jeg starte en skole i dag ville jeg da også vælge et andet grundlag nemlig *friheden til at træffe fremtidsansvarlige valg*. Udtrykt i Kolds sprog burde grundlaget for en sådan skole i en global verden måske være: *Guds Kjærlighed og Verdens Lykke*.